

Означені компоненти духовної культури особистості українського народу можна об'єднати в один ємний феномен «національно-духовний кодекс українця».

Список використаних джерел

1. Александрова В. Мовленнєва культура сучасної молоді. Проблема підготовки сучасного вчителя. 2013. №8(2). С. 7-11. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_8%282%29_3
2. Бех І. Особистість у сязі духовності: монографія. Київ-Чернівці «Букрек», 2021. 244 с.
3. Богуш А. М. Біблія як засіб сенсифікації духовного розвитку дитини. зб. Педагогічні нотатки та роздуми. Запоріжжя ТОВ «ЛІПС. ЛТД», 2001. С. 98–105.
4. Богуш А. М. Вибрані педагогічні твори у 9-т. Т. 1. Кам'янець-Подільський. 2024.
5. Богуш А. М. Використання спадщини С. Русової у духовному вихованні дітей дошкільного віку. зб. наук.-практ. конф. «Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі у процесі духовного відродження України». Острог. 1998. С. 192–196.
6. Богуш А. М. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Програма та методичні рекомендації. Одеса «Маяк», 1991.
7. Богуш А. М. Духовність і мораль у системі національного виховання в Україні: монографія «Духовно-моральні засади розвитку особистості: філософсько-психологічні та педагогічні виміри». К.: Ун-т менеджменту освіти. 2024. С. 98-116.
8. Богуш А. М. Духовне виховання на засадах української духовної педагогіки. Дошкільне виховання. 2005. №8. С. 3-4.
9. Богуш А. М., Сучок В. Уроки духовності дітям. Одеса, СВД Черкасов, 2005. 127 с.
10. Богуш А. М. Українська духовна культура у вимірі освітянського простору: монографія. «Духовно-моральні засади розвитку особистості: філософсько-психологічні та педагогічні виміри». К.: Ун-т менеджменту освіти. 2025.
11. Шевченко Г. Г. Духовний розвиток особистості. // Пошук нового підходу до проблеми. Духовність особистості. Зб. наук. праць. Вип. 4. Луганськ, 2005.

УДК 373.2.015.31:17]:[373.2.091.33-027.22:796

Сулаєва Н. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Манжелій Н. М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ВПЛИВ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація У статті розглядається проблема формування моральних цінностей у дітей дошкільного віку. Наголошено на ролі ігрових технологій як ефективного засобу їх формування, наведені приклади різних ігор, які доцільно використовувати у освітній діяльності з дошкільниками.

Ключові слова: моральне виховання, моральні цінності, діти дошкільного віку, ігрова діяльність, ігрові технології.

Постановка проблеми. На сучасному етапі оновлення системи освіти докорінно змінюються підходи до виховання дітей дошкільного віку, зростає потреба у вдосконаленні змісту, форм і методів освітнього процесу. В умовах швидких соціальних та технологічних змін перед педагогами постає завдання

знайти ефективні способи для формування у дітей етичних норм, які будуть слугувати їм протягом усього життя. Одним із таких методів є використання ігрових технологій, які завдяки своїй інтерактивності та активному залученню дошкільників здатні не тільки розважати, але навчати та виховувати. Ігрові технології дозволяють створити сприятливі умови для виховання емпатії, доброти, чесності, щирості, працьовитості та інших моральних якостей, що є основою гармонійного суспільства. Дослідження науковців показують, що саме в дошкільному віці діти найбільш відкриті до сприйняття нової інформації та формування моральних цінностей через гру, що робить цей період сенситивним для впровадження інноваційних педагогічних підходів.

Аналіз останніх досліджень. Українські вчені І. Бех, А. Божко, О. Вишневський, А. Залізник, О. Киричук, О. Кононко, О. Скрипченко, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Чорна та інші зробили значний внесок у теорію морального розвитку особистості. У своїх наукових дослідженнях вони наголошують на важливості освоєння людиною норм моралі як сукупності правил і перетворення їх на практичні дії. Проблема виховання моральних цінностей дітей дошкільного віку різними засобами розглядається в роботах Л. Артемової, А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Ковбасюк, Н. Ладивір, Л. Лохвицької, В. Ляпунової, Т. Поніманської, М. Федорової та інших дослідників.

Мета статті – висвітлити особливості використання ігрових технологій у процесі формування моральних цінностей дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі, де процеси глобалізації та культурної інтеграції набувають все більшого значення, завдання морального виховання стають надзвичайно актуальними. Моральне виховання є невід’ємною складовою розвитку особистості дошкільника і спрямоване на формування у дітей моральних цінностей, якостей, норм поведінки та розвитку їхньої моральної свідомості. В цьому віці діти активно засвоюють правила поведінки, формують уявлення про добро і зло, справедливість, чесність та взаємоповагу.

Сьогодні особливо актуальним стає питання формування моральних цінностей у молодого покоління, оскільки суспільні цінності переглядаються, структуруються нові критерії виховання духовно-морального потенціалу особистості як джерела її добробуту. Цінності виступають не лише культурним фундаментом кожного народу та суспільства, а й визначальними чинниками, які впливають на прийняття рішень та поведінку особистості.

Визначення поняття «моральні цінності дітей старшого дошкільного віку» за М. Федоровою може бути сформульовано таким чином: це нестійкі, не достатньо усвідомлені смислові утворення, що базуються на емоційно-ціннісному ставленні до інших людей, виражають потребу у єднанні з іншими та узагальнюють емоційно забарвлені уявлення та знання про взаємовідносини на основі справедливості, людяності, відповідальності та людської гідності. Вони переважно проявляються у поведінці, що орієнтована на оцінки та норми, які визначені дорослими. Головними моральними цінностями

науковиця називала справедливість, людяність, відповідальність, гідність та чесність [7, с. 106].

Моральні цінності відіграють важливу роль у житті суспільства, оскільки протягом віків мораль визначала взаємовідносини та відображала інтереси у цінностях інших особистостей. Вони становлять основні принципи людського життя і є важливими складовими як індивідуальних, так і колективних ідентичностей, включаючи нації, держави та соціальні групи [2, с. 76].

У процесі виховання та навчання дітей дошкільного віку важливо не лише передавати знання та вміння, але й сприяти їхньому всебічному розвитку. Основою формування моральних цінностей дошкільників є виховання в них любові до своєї Батьківщини, до українського народу, до рідної мови, до рідного краю, поваги до захисників нашої держави як героїв сучасності, а також виховання доброти, співчуття, чесності, справедливості, відповідальності, поваги до інших людей, дружелюбності та взаємодопомоги [4, с. 86].

Ігрова діяльність відіграє ключову роль у формуванні та розвитку особистості дошкільника. Вона є ефективним інструментом навчання, виховання та соціалізації, що сприяє засвоєнню нових знань і навичок у невимушеній і природній формі. Завдяки грі діти дошкільного віку вчаться спілкуватися, взаємодіяти, слідувати певним правилам та знаходити рішення у різноманітних життєвих ситуаціях. Беручи участь у різних іграх, діти набувають важливого соціального досвіду та усвідомлюють морально-етичні норми поведінки, моделюють реальне життя, взаємодіють з однолітками, вчаться вирішувати різні конфлікти мирним шляхом. Цей процес відображає реальний соціальний світ, де важливо вміти спілкуватися, дотримуватися правил, розуміти почуття і потреби інших людей. Під час гри діти дошкільного віку вчаться емпатії, співчуття та толерантності, розвивають навички співпраці та взаємодопомоги.

Серед різноманітних педагогічних методів та технік особливе місце відводиться ігровим технологіям, які є ефективним засобом впливу на моральний розвиток дошкільників [1]. Ці технології є дієвим інструментом, що дозволяє продуктивно поєднувати навчання та гру, створюючи середовище, в якому діти дошкільного віку можуть активно розвиватися та вдосконалювати різноманітні знання і навички. Використання ігрових технологій може бути реалізовано в різних формах, що дозволяє адаптувати їх до потреб та інтересів дітей, а також до освітніх завдань. Поміж відомих форм ігрових технологій варто виділити наступні: дидактичні, сюжетно-рольові, театралізовані, настільні, інтерактивні, рухливі, креативні, художньо-творчі, музичні ігри [41].

Як зазначала Т. Поніманська, дидактичні ігри виступають ефективним інструментом для морального виховання дошкільників. Вони сприяють розвитку таких важливих якостей, як ініціативність та самостійність, що є критично важливими для формування моральних цінностей. У закладах

дошкільної освіти широко використовуються дидактичні ігри, які мають моральний зміст і допомагають дітям дошкільного віку краще усвідомлювати етичні норми та соціальні ролі. Наприклад, «Добрий чарівник», «Хороший і поганий вчинок», «Знайди друга», «Хто як вчинив», «Що було б, якби...», «Хто прийде на допомогу», «Чарівне джерело», «Добрі новини». У цих іграх діти вчаться оцінювати вчинки героїв, робити добрі справи, створюють певні ситуації, можуть вчитися ввічливості, доброті та відповідальності, а також практикувати соціально прийнятну поведінку в ігровій формі. Такі ігри не тільки заохочують дошкільників до позитивної соціальної взаємодії, але й роблять процес навчання захоплюючим і радісним, що сприяє глибшому засвоєнню моральних норм і формуванню моральних цінностей [5, с. 79].

Сюжетно-рольові ігри є одним із найефективніших засобів ігрових технологій для формування моральних цінностей у дітей дошкільного віку. У таких іграх діти приміряють на себе різні соціальні ролі, що сприяє кращому розумінню емоцій інших людей, розвитку емпатії та співпереживання. Завдяки цьому вони вчаться оцінювати власні вчинки, усвідомлювати їх наслідки та формувати такі риси, як доброта, чесність, відповідальність. Для досягнення цієї мети доцільно використовувати сюжетно-рольові ігри, зокрема «Лікарня», «Сім'я», «Місто доброти», «Казковий острів», «Чарівний ліс», «Свято дружби» та інші. Вони допоможуть дошкільникам не лише покращити соціальні та емоційні навички, а й засвоїти моральні цінності через ігрові ситуації [6, с. 683].

Ігри-інсценізації є потужним інструментом для відпрацювання моральних дилем та пошуку оптимальних рішень. Вони дають змогу дітям розігрувати реальні або вигадані ситуації, які містять етичні виклики. Виконуючи різні ролі, дошкільники стикаються з проблемами, що потребують морального оцінювання, обговорюють альтернативи та формують критичне мислення. У процесі інсценізації розвивається емпатія, здатність до співпереживання та навички вирішення конфліктів, що є важливими для соціального і морального розвитку дітей дошкільного віку.

Для поглибленого розуміння моральних цінностей доречно організовувати інсценування казок із моральним змістом таких, як «Колобок», «Білосніжка та сім гномів», «Рукавичка», «Червона Шапочка», «Золота Рибка», які дозволять дошкільникам не лише пережити події казок, а й осмислити закладені у них моральні уроки [3, с. 152].

Рухливі ігри також ефективно використовуються для формування моральних якостей і цінностей у дошкільників. Вони сприяють розвитку організованої поведінки та колективної взаємодії, допомагають дітям усвідомити важливість дотримання моральних норм і правил. Ігри естафетного типу навчають діяти злагоджено, а ігри на кшталт «Квач», «Естафета дружби», «Світлофор», «Знайди скарб», «Перенеси предмет», «Кіт і миші» розвивають фізичну активність, допомагають дошкільникам навчитися співпраці, взаємодопомоги, правил колективної гри, а також виховують витривалість, дисциплінованість та організованість.

Ігри-драматизації є результативним засобом формування моральних цінностей у дітей дошкільного віку, оскільки вони забезпечують активну участь у відтворенні різних сценаріїв і життєвих ситуацій, зокрема, доречними є проведення таких, як : «Добрі вчинки на кожен день», «Місто добрих вчинків», «Загублена іграшка», «Фантазійний магазин», «Пригоди у Лісі Доброти». Завдяки участі в таких іграх діти дошкільного віку мають можливість вирішувати моральні дилеми, що сприяє кращому розумінню й усвідомленню моральних цінностей, а також їх практичне впровадження у повсякденне життя. Ігри-драматизації допомагають дітям дошкільного віку опановувати моральні цінності, розвивати емоційну сферу, комунікативні навички та творче почуття.

Крім того, у процесі використання різноманітних ігрових технологій важливо застосовувати індивідуальний підхід, враховуючи темперамент, рівень розвитку, емоційні та інтелектуальні особливості кожної дитини. Це допоможе не лише формувати моральні цінності, але й забезпечити їх глибоке усвідомлення. Наприклад, для однієї дитини важливо дати більше можливостей для самовираження, тоді як інша потребує додаткової уваги до розвитку емоційної стійкості.

Висновки. Використання ігрових технологій відіграє ключову роль у формуванні моральних цінностей у дітей дошкільного віку. Під час гри діти не тільки відчують задоволення, а й навчаються важливим аспектам етики та соціально прийнятної поведінки. Взаємодія з іншими учасниками гри викликає не лише радість спілкування, але й формує навички співпраці, взаєморозуміння та толерантності. Раннє формування моральних цінностей у дошкільників закладає фундамент для їхнього подальшого морального розвитку та соціальної адаптації. Ігрові технології є ефективним інструментом, який допомагає дітям дошкільного віку розвиватися всебічно і гармонійно, сприяючи формуванню основних життєвих навичок та цінностей у невимушеній та захоплюючій формі. Ці технології не лише розважають дітей, а й створюють сприятливе середовище для їхнього морального виховання та формування моральних цінностей, які супроводжуватимуть їх усе життя.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу (2021). URL: Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу (mcfr.ua)
2. Баліка Л., Ярута Н. Формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку на основі педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського: з досвіду роботи. Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 12. Рівне : РДГУ, 2020. С. 75–84.
3. Козир М., Мелашенко А. Педагогічні умови використання казок В.О.Сухомлинського як засобу формування морально-етичних понять у старших дошкільників. Інноватика у вихованні. 2020. Випуск 12. С. 146–160.
4. Курчатова А. В. Формування морально-етичної сфери дітей дошкільного віку на засадах ідей В. О. Сухомлинського. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2018. № 3(1). С. 85–89.
5. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка. Київ : Академвидав, 2006. 144 с.

6. Соловей Ю. О, Бондар В. Г., Прокопенко Ю. Ю. Сюжетно-рольова гра як засіб виховання моральних якостей у дітей старшого дошкільного віку. Перспективи та інновації науки. 2024. № 4(38). С. 679–690
7. Федорова М. А. Моральні цінності особистості : сутність поняття та основні характеристики. Проблеми освіти: збірник наукових праць. Спецвипуск. Вінниця – Київ, 2015. С. 105–109

УДК 373.2.015.31:502/504

Білик Н. І.

Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського

СТВОРЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНИКІВ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Екологічна освіта та виховання мають бути послідовними і неперервними, починаючи від родини і продовжуючи в закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), позашкільної, вищої освіти і впродовж усього професійного розвитку. У цьому контексті заклади дошкільної освіти відіграють ключову і визначальну роль у формуванні екологічного світогляду дитини.

Природничо-екологічна компетентність дітей дошкільного віку включає в себе глибоке розуміння природничих процесів та екологічних взаємозв'язків, а також здатність усвідомлювати власну роль у збереженні навколишнього середовища. Ця компетентність впливає на загальний розвиток дитини, сприяє розумінню природних явищ, біологічних та екологічних процесів, що у свою чергу розвиває логічне та аналітичне мислення.

Крім того, це формує й соціальну компетентність, підвищує здатність дошкільника сприймати й аналізувати нову інформацію.

Прагнення вихователів допомагати дітям у формуванні цих компетентностей є вагомим завданням сучасної дошкільної освіти. Крім того, важливим аспектом екологічного простору для формування компетентностей у дошкільників є їхнє вміння проявляти екологічну свідомість і відповідальність у щоденному житті.

Ключові слова: *екологічний простір, соціальна компетентність, природничо-екологічна компетентність, сталий розвиток, дошкільна освіта*

Постановка проблеми. Дошкільний вік є періодом найчутливішим і формувальним щодо розвитку особистості дитини, коли вона відкриває для себе дивовижний світ природи. Необхідно створити соціально-педагогічні й психолого-педагогічні умови для пізнання природи та її розуміння, щоб дитина стала свідомим і відповідальним громадянином, спроможним приймати рішення, бути спрямованим на збереження природних ресурсів в умовах сталого розвитку.

Термін «сталий розвиток» є офіційним українським відповідником англійського терміна «англ. *sustainable development*», дослівний переклад якого з урахуванням контексту може бути «життєздатний розвиток», а за сенсом – «самопідтримуваний розвиток», інколи цей термін тлумачать як